

На основу члана 24. став 3. Закона о основама система образовања и васпитања ("Службени гласник РС", бр. 72/09, 52/11, 55/13, 35/15 - аутентично тумачење, 68/15 и 62/16 - УС),
Министар просвете, науке и технолошког развоја доноси

Правилник о општим стандардима постигнућа за крај обавезног образовања за босански језик

Правилник је објављен у "Службеном гласнику РС - Просветни гласник", бр.
13/2016 од 6.12.2016. године, а ступио је на снагу 14.12.2016.

Члан 1.

Овим правилником утврђују се општи стандарди постигнућа за крај обавезног образовања за босански језик.
Стандарди из става 1. овог члана одштампани су уз овај правилник и чине његов саставни део.

Члан 2.

Овај правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику Републике Србије - Просветном гласнику".

Број 110-00-390/2016-04

У Београду, 9. новембра 2016. године

Министар,
Младен Шарчевић, с.р.

ОПШТИ СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА ЗА КРАЈ ОБАВЕЗНОГ ОБРАЗОВАЊА ЗА БОСАНСКИ ЈЕЗИК

Општа предметна компетенција

Основни ниво

Говори јасно стандардним језиком. Користи равноправно оба писма: латиницу и ћирилицу, дајући предност латиници. Чита, разуме и зна да тумачи књижевне и неуметничке текстове. Критички износи запажања и став о тексту који чита.

Зна да разликује стандардни од народног језика. Користи књижевнојезичку форму у вези са гласовима, облицима речи и врстама реченица босанског језика. Зна да употребљава речи из свакодневне комуникације.

Препознаје ауторе књижевних дела из прилагођеног школског програма. Разликује усмену од ауторске књижевности. У анализи књижевног дела зна да одреди основне елементе стилске структуре из примарног текста, наводећи примере. Зна да тумачи тематске кругове дела, изнесећи свој доживљај о уметничком делу, те при том наводи примере.

Средњи ниво

Јасно изражава своје мишљење, водећи рачуна у говору о норми стандардног језика.

Креативно саставља сложенији говорни и писани текст, логичан и садржајан, користећи граматички тачне и стилски обликоване реченице. Тумачи основне идејне и формалне елементе дужег једноставнијег текста. Чита, разуме и зна да тумачи књижевне и неуметничке текстове. Износи критичка запажања и став о тексту који чита.

Разуме значај језика за културу и историју Бошњака. Зна фазе у развоју босанског књижевног језика. Разликује гласове, облике и врсте речи и реченица босанског језика. У говору и писању примењује одређена граматичка правила која су предвиђена наставним програмом.

Зна да одреди род, врсту и жанр књижевног дела из обавезног школског програма. У анализи књижевног дела зна да одреди тематске, идејне и стилске елементе, издвајајући кључне факторе структуре књижевног дела. У тумачењу књижевног дела (предвиђеног програмом) употребљава основне књижевне термине. Издваја битне делове у тексту, анализира их и своје мишљење и ставове аргументује чињеницама из примарног текста. У зависности од жанра, примењује различите стратегије читања. Има развијен књижевни укус и компетенцију да самостално одабере дело за читање.

Напредни ниво

Зна да састави једноставнији говорни и писани аргументовани текст. При писању радова из језика, језичке културе и књижевности користи стручну литературу. Чита и критички посматра књижевни и неуметнички текст средње сложености.

Разликује дијалекте босанског језика на основу њихових специфичности и упоређује их са дијалектима осталих јужнословенских језика. Зна одлике свих пет фаза у развоју босанског књижевног језика. Зна да историјски континуитет босанског језика има велики значај за културу Бошњака. Зна одређене историјске карактеристике у развоју осталих јужнословенских језика. Уочава и разликује гласовне алтернације. Познаје правила деклинације, коњугације, творбе речи, те синтаксичка правила. Користи језик као основно средство комуникације.

Чита, интерпретира и вреднује књижевна дела средње сложености из обавезног и допунског избора наставног програма. Уме да уочи проблематику неког књижевног дела. Аргументовано износи своје мишљење о књижевном делу на основу примарних и секундарних текстова. При интерпретацији књижевног текста користи секундарну литературу.

Специфичне предметне компетенције

Специфична предметна компетенција: Језик

Основни ниво

Разуме значај језика за историју и културу Бошњака, као и значај других језика. Разликује појмове стандардног и народног језика. Користи стандардни језик на свим граматичким нивоима у вези са гласовима, облицима речи и врстама реченица босанског језика.

Саставља једноставнији говорни и писани текст, који је садржајан и стилски обликован, као и теме из свакодневног живота. Употребљава равноправно оба писма: латиницу и ћирилицу, дајући предност латиници. Познаје основне жанрове писане комуникације. Употребљава правописна правила у једноставним примерима и служи се речницима и приручницима.

Средњи ниво

Зна да одреди којој породици славенских језика припада босански језик. Зна да граматички тачном и стилски обликованом реченицом јасно изрази своје мишљење. Саставља сложенији говорни и писани текст, који је садржајан и стилски обликован. Зна да развој босанског језика има значај за културу и историју Бошњака. Зна гласове, врсте речи и реченица. У говору и писању примењује основна правила везана за гласове, облике и врсте речи и реченица. Зна да правилно употреби рефлексе гласа јата (рефлексе које је глас јат дао у босанском језику) у говору и писању.

Употребљава правописна правила у сложенијим примерима и служи се речницима, енциклопедијама и приручницима. У говору и

писању употребљава фонд ријечи који је у складу са основним образовањем.

Напредни ниво

На основу главних карактеристика, разлика и специфичности, разликује дијалекте босанског језика и упоређује их са дијалектима осталих јужнословенских језика. Познаје историјски развој босанског књижевног језика, упоредо са развојем осталих јужнословенских језика. Има шире знање из области фонетике, морфологије, творбе речи и синтаксе. Има богат речник. Добро влада правописном нормом. Када говори на задату тему, примењује говорне вештине.

Специфична предметна компетенција: Књижевност

Основни ниво

Тачно и разговетно чита. Зна да тумачи краћи једноставнији књижевни и неуметнички текст. Зна да укратко опише свој доживљај књижевног дела и издвоји тражене информације у тексту. Познаје ауторе књижевних дела предвиђених школским програмом. Зна да направи разлику између усмене и ауторске књижевности. Увиђа основне елементе структуре из књижевног дела и његове тематске, стилске, језичке и композицијске особине, именујући их одговарајућим књижевним терминима. Познаје стратегије читања и уме да их употреби адекватно. Самостално одабира дела за читање из опуса дечје књижевности. Испољава радозналост и емоцију, схвата значај читања за развој сопствене опште културе и знања.

Средњи ниво

Књижевном и неуметничком тексту приступа истраживачки, тумачи га и критички анализира. Има своје мишљење, које је засновано на чињеницама и аргументима из примарног текста. Заузима јасан став о тексту који чита. Увиђа битне елементе структуре књижевног дела и његове тематске, стилске, језичке и композицијске особине, именујући их одговарајућим књижевним терминима. Познаје стратегије читања и уме да их употреби адекватно. Самостално одабира дела за читање из опуса дечје књижевности. Испољава радозналост и емоцију, схвата значај читања за развој сопствене опште културе и знања.

Напредни ниво

На истраживачки и критички начин чита, интерпретира и вреднује књижевна дела средње сложености из обавезног и допунског избора школског програма. Уочава проблематику одређеног књижевног текста. Аргументовано износи своје мишљење о књижевном делу на основу примарних и секундарних текстова. Анализира и упоређује одлике књижевног дела (тематске, композицијске и стилске). При интерпретацији књижевног текста користи се доступном секундарном литературом. Има развијену читалачку културу. Зна да аргументује свој суд о неком књижевном делу и вреднује га на основу већ успостављених критерија. Развија интересовање према књижевним делима из светске књижевности. Исказује љубав и интересовање према националној култури и књижевности, као и култури и књижевности других народа. Зна да направи поређење између књижевног стваралаштва јужнословенских народа.

ИСКАЗИ СТАНДАРДА

Основни ниво

Област 1: ЈЕЗИК

БЈ.1.1.1. Разуме појам језика. Подједнако поштује свој језик, као и језик државе у којој живи, и све остале језике, без обзира на њихову величину и бројност говорника. Препознаје говор мржње као негативну појаву у друштву.

БЈ.1.1.2. Зна разлику између књижевног и народног језика. Поштује свој дијалекат и остале дијалекте босанског језика.

БЈ.1.1.3. Разликује самогласнике и сугласнике. Примењује књижевнојезичку норму у вези са гласовним променама. Одређује место акценату у једноставнијим примерима. У говору и писању правилно употребљава рефлексе гласа јата: -је/ије (у фреквентним примерима).

БЈ.1.1.4. Разликује променљиве од непроменљивих речи и именује врсте речи. Примењује књижевнојезичку норму у вези са облицима речи у фреквентним примерима. Запажа гласовне промене у вези са облицима речи. Разликује основне граматичке категорије (род, број, падеж, глаголски облик). Увиђа разлику између просте речи и творенице. Самостално гради реч према задатом значењу, а на основу постојећих творбених модела.

БЈ.1.1.5. Разликује комуникативну од предикатске реченице. Проналази и именује основне реченичне чланове, уочава речи и синтагму. Разликује врсте реченице према комуникативној функцији и по саставу. Разликује зависну од независне реченице.

БЈ.1.1.6. Зна значење речи и израза које среће у текстовима предвиђеним школским програмом. Зна да реч може имати једно и више значења и познаје основне лексичке односе (синонимију, хомонимију, антонимију). Прави разлику између формалне и неформалне лексике и употребљава је у складу са ситуацијом.

Област 2: КЊИЖЕВНОСТ

БЈ.1.2.1. Зна дела из обавезног и допунског избора у школском програму. Зна да наведе аутора и назив његовог дела. Уме да преприча основну садржину дела, издвоји главне ликове, мотиве и тему дела.

БЈ.1.2.2. Разликује усмену од ауторске књижевности. Препознаје књижевна дела написана у стиху и прози. Зна да разликује дела са епским, лирским и драмским елементима. Разликује појмове: аутор, наратор, лирски субјекат и драмско лице. Разликује књижевноуметнички текст од неуметничког текста.

БЈ.1.2.3. У књижевном тексту уочава: тему, мотиве, радњу, време и место радње, приповедање у првом лицу, приповедање у трећем лицу, описивање и врсте описа, монолог и дијалог, начине и облике стилског изражавања, врсте стиха и строфе, врсте риме.

БЈ.1.2.4. Интерпретира одређени проблем и ситуацију у краћем и једноставнијем књижевном тексту аргументујући своје тврдње.

БЈ.1.2.5. Развија љубав према читању и стиче читалачке навике читајући дела предвиђена школским програмом.

БЈ.1.2.6. Развија љубав према националној књижевности Бошњака.

БЈ.1.2.7. Уочава одређене специфичности националне књижевности. Разликује појмове алхамиајдо и диванска књижевност (књижевност Бошњака на оријенталним језицима).

Област 3: ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

БЈ.1.3.1. Поседује изграђену културу комуникације, прича јасно поштујући норму књижевног језика; разговетно и тачно чита наглас без сажимања; с пажњом и разумевањем слуша једноставније излагање (предавање) с темом из језика, књижевности и културе и уме да хвата белешке.

БЈ.1.3.2. Саставља говорни или писани текст једноставне структуре користећи се описом, приповедањем и излагањем; саставља једноставан говорни или писани текст о доживљају књижевног дела и о темама из свакодневног живота; саставља писмо и попуњава разне обрасце и формуларе с којима се сусреће у свакодневном животу.

БЈ.1.3.3. Употребљава равноправно оба писма: ћирилицу и латиницу, дајући предност латиници; саставља граматички исправну реченицу; служи се правописном нормом, уме да користи школски речник; у писању издваја делове текста (наслов и пасусе) и организује га у смисаоне целине (увод, средишњи и завршни део текста).

БЈ.1.3.4. Чита краће једноставније текстове (књижевноуметничке текстове, стручне и научнопопуларне текстове из области науке о језику и књижевности, текстове из медија) у разне сврхе (информисање, учење, лични развој, естетски доживљај, забава); парафразира их; примењује основне стратегије читања (летимично читање, читање с оловком у руци).

БЈ.1.3.5. Разуме краћи, једноставнији књижевни и неуметнички текст, издваја главне идеје текста; прати развој одређене идеје у тексту; пореди основне информације и идеје из неколико краћих једноставних текстова.

БЈ.1.3.6. Критички анализира краћи, једноставнији књижевни и неуметнички текст (нпр. износи свој став - да ли му се текст допада, да ли му је занимљив/необичан; да ли му причињава потешкоће при читању; да ли је довољно информативан за учење одређене области језика и књижевности и сл.) и то образлаже.

Средњи ниво

Област 1: ЈЕЗИК

БЈ.2.1.1. Зна основне фазе у развоју босанског језика, као и културно-историјске споменике.

БЈ.2.1.2. Зна основне језичке групе у Европи и место босанског језика у породици славенских језика. Зна значај босанског језика за културу и историју Бошњака.

БЈ.2.1.3. Препознаје функционалне стилове. Разликује дијалекте босанског језика. Зна који је дијалекат у основи књижевног језика.

БЈ.2.1.4. Правилно употребљава рефлексе гласа јата (-је/-ије) у већини случајева.

БЈ.2.1.5. Зна поделу сугласника по звучности и по месту изговора.

БЈ.2.1.6. Зна да подели реч на слоге и доследно употреби правило о растављању речи на крају реда. Уме да одреди место акцента у речи. Уочава евентуалне разлике између свога и књижевног акцента.

БЈ.2.1.7. Одређује подврсте речи и њихове граматичке категорије. Одређује све глаголске облике. Препознаје делове речи у једноставнијим примерима (префикс, творбену основу, суфикс).

БЈ.2.1.8. Зна значење речи и фразеологизама који се јављају у литерарним и медијским текстовима намењеним младима. Служи се речницима, приручницима и енциклопедијама. Познаје метафору као лексички механизам.

Област 2: КЊИЖЕВНОСТ

БЈ.2.2.1. Контекстуализује књижевна дела на основу одређених критерија и смешта их у одређене категорије (категорије према територијалној и националној припадности, категорије према припадности одређеним књижевним родовима и врстама).

БЈ.2.2.2. Уочава карактеристике лирских, епских и драмских елемената у књижевним делима. Зна и препознаје карактеристике књижевних родова и врста. Разликује граничне књижевне жанрове и књижевнонаучне врсте: биографију, аутобиографију, дневник, путопис, летопис, мемоаре и научнопопуларне текстове.

БЈ.2.2.3. Зна да препозна следеће елементе у књижевним делима: фабулу и сиже, врсте приповедања, врсте дијалога, монолог, ликови и врсте риме.

БЈ.2.2.4. Интерпретира одређени проблем и ситуацију у дужем, једноставнијем књижевном тексту аргументујући своје тврдње на основу примарне и секундарне литературе. Разликује препричавање од анализирања.

БЈ.2.2.5. Зна да препозна дела од изузетне важности за националну књижевност Бошњака.

БЈ.2.2.6. Уочава и разликује карактеристике алхамиадо и диванске књижевности.

БЈ.2.2.7. Зна историјски континуитет књижевности Бошњака.

БЈ.2.2.8. Развија љубав према читању и стиче читалачке способности користећи школску и градску библиотеку.

Област 3: ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

БЈ.2.3.1. Зна да формулише своје мишљење и јавно да га искаже користећи се књижевним језиком; изражајно чита и казује једноставније књижевноуметничке текстове; препричава дужи текст, с пажњом слуша излагања средње тежине с темом из језика, књижевности и културе и уме да хвата краће белешке.

БЈ.2.3.2. Саставља сложенији писани или говорни текст служећи се описом, приповедањем и излагањем, у складу са задатом темом; саставља говорни и писани текст поводом тумачења једноставнијег књижевног дела.

БЈ.2.3.3. Пише јасним реченицама; употребљава правописна правила у сложенијим примерима; уме у писању да издвоји наслове и поднаслов; исправља текст, ако је потребно: мења план, уређује садржај.

БЈ.2.3.4. Чита дуже једноставније текстове и користи их у различите сврхе (информисање, учење, лични развој, естетски доживљај, забава...), примењује шире стратегије читања (нпр. истражује нове информације, повезује текст с претходним знањем, поставља питања током читања).

БЈ.2.3.5. Разуме дужи, једноставнији књижевни и неуметнички текст. издваја главне идеје текста, прати развој одређене идеје у тексту, проналази експлицитно и имплицитно информације, пореди информације и идеје из неколико текстова.

БЈ.2.3.6. Критички анализира дужи, једноставнији књижевни и неуметнички текст, упоређује их и то образлаже.

Напредни ниво

Област 1: ЈЕЗИК

БЈ.3.1.1. Именује функционалне стилове и познаје карактеристике које их чине. Разуме основне комуникацијске функције.

БЈ.3.1.2. Познаје појмове једнозначности и вишезначности.

БЈ.3.1.3. Зна основна правила акцентовања; разликује кратке и дуге слоге. Зна правила о рефлексима гласа јата у босанском језику и доследно их употребљава у говору и писању. Препознаје гласовне алтернације у једноставнијим примерима. Зна основне разлике у творби личних и неличних глаголских облика. На сопственом примеру зна да објасни како се творе глаголски облици. Зна функцију и значење падежа.

БЈ.3.1.4. Уме да анализира различите моделе реченица (синтаксички и морфолошки). Познаје врсте напоредних односа међу реченицама и реченичним члановима. Познаје основна правила слагања реченичних делова.

БЈ.3.1.5. Зна значење речи и фразеологизама у књижевноуметничким текстовима и научнопопуларним текстовима намењеним младима. Зна да одреди значење непознатих речи на основу контекста или састава речи. Схвата природу термина и битност терминологије. Познаје метонимију као лексички механизам.

Област 2: КЊИЖЕВНОСТ

БЈ.3.2.1. Чита, истражује и интерпретира књижевна дела из школског програма и на критички начин их анализира и упоређује на основу одређених карактеристика (жанровских, стилских, мотивацијских, тематских).

БЈ.3.2.2. При анализирању књижевних дела обавезно се узимају у обзир жанровске карактеристике. Зна да препозна и тумачи карактеристике прелазних жанрова и у њима уочи елементе који припадају одређеним научним врстама.

БЈ.3.2.3. Ставови о неком књижевном делу аргументује на основу примарног текста, користећи се доступном секундарном литературом.

БЈ.3.2.4. Препознаје и тумачи мотиве и симболе карактеристичне за диванско песништво. Користи речник диванских симбола. Зна

и препознаје карактеристичне жанрове диванске књижевности.

БЈ.3.2.5. Анализира карактеристике алхамиадо књижевности. Разликује њихову уметничку и дидактичку функцију.

БЈ.3.2.6. Самостално бира секундарну литературу користећи доступни фонд у библиотеци. Развија интересовање према делима светске књижевности.

БЈ.3.2.7. Развија љубав и читалачко интересовање према националној књижевности Бошњака која није предвиђена школским програмом.

Област 3: ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

БЈ.3.3.1. У званичним ситуацијама казује о једноставнијим темама из области језика, књижевности и културе користећи се адекватним језичким изразом; изражајно чита и казује књижевноуметничке текстове средње сложености; препричава неуметнички текст средње сложености без сажимања или са сажимањем; казује уз презентацију; слуша излагања из области језика, књижевности и културе (прилагођено узрасту ученика).

БЈ.3.3.2. Саставља једноставнији писани или говорни аргументовани текст, саставља целовит писани или говорни текст ради тумачења књижевног дела добро распоређујући основне и додатне информације и наводећи примере; пише саставе у којима приказује стварна или измишљена искуства, ликове или догађаје.

БЈ.3.3.3. Поштује правописну норму (из сваке правописне области предвиђене обавезним школским програмом); саставља текст у којем тема, композиција, садржај и стил одговарају задатку, сврси, читалачкој публици којој је текст намењен.

БЈ.3.3.4. Чита текстове средње сложености (књижевноуметничке текстове, стручне и научнопопуларне текстове из области науке о језику и књижевности, текстове из медија...) у различите сврхе (информисање, учење, лични развој, естетски доживљај, забава...); током читања коригује своје закључке о значењу текста.

БЈ.3.3.5. Разуме књижевни и неуметнички текст средње сложености: издваја главне идеје из текста, прати развој одређене идеје у тексту; пореди основне идеје и информације из двају или више текстова.

БЈ.3.3.6. Критички анализира књижевни и неуметнички текст средње сложености (нпр. разликује објективну чињеницу од ауторове интерпретације).

ОПЌИ STANDARDI POSTIGNUĆA ZA KRAJ OBAVEZNOG OBRAZOVANJA ZA BOSANSKI JEZIK

Опћа предметна компетенција

Оснолни ниво

Говори јасно стандардним језиком. Користи равноправно оба писма: латиницу и ћирилицу, дајући предност латиници. Чита, разумије и зна да тумачи књижевне и неуметничке текстове. Критички износи запажања и став о тексту који чита.

Зна разликовати стандардни од народног језика. Користи књижевојезичку форму у веzi са гласовима, обlicима ријечи и врстaма реченица босанског језика. Зна употребљавати ријечи из свакодневне комуникације.

Препознаје ауторе књижевних дјела из прилагођеног школског програма. Разликује усмену од ауторске књижевности. У анализи књижевног дјела, зна одредити основне елементе стилске структуре из примамог текста, наводећи примјере. Зна тумачити тематске кругове дјела, изnoseћи свој доживљај о уметничком дјелу, те при томе наводи примјере.

Средњи ниво

Јасно изражава своје мишљење, водећи рачуна у говору о норми стандардног језика.

Креативно саставља сложенји говори и писани текст, логичан и садржан, користећи граматички тачне и стилски обликоване реченице. Тумачи основне идејне и формалне елементе дуљег једноставнијег текста. Чита, разумије и зна да тумачи књижевне и неуметничке текстове. Износи критичка запажања и став о тексту који чита.

Разумије значај језика за културу и историју Бошњака. Зна фазе у развоју босанског књижевног језика. Разликује гласове, облике и врсте ријечи и реченица босанског језика. У говору и писану примјењује одређена граматичка правила која су предвиђена наставним програмом.

Зна одредити род, врсту и жанр књижевног дјела из обавезног школског програма. У анализи књижевног дјела зна одредити тематске, идејне и стилске елементе, издвајајући кључне факторе структуре књижевног дјела. У тумачењу књижевног дјела (предвиђеног програмом) употребљава основне књижевне термине. Издваја битне дијелове у тексту, анализира их и своје мишљење и ставове аргументира чињеницама из примамог текста. У зависности од жанра, примјењује различите стратегије читања. Има развијен књижевни укус и компетенцију да самостално одбере дјело за читање.

Напредни ниво

Зна саставити једноставнији говори и писани аргументирани текст. При писану радова из језика, језичке културе и књижевности користи стручну литературу. Чита и критички промишља књижевни и неуметнички текст средње сложености.

Разликује дијалекте босанског језика на основу њихових специфичности и успоређује их са дијалектима осталих јужнославенских језика. Зна одлике свих пет фаза у развоју босанског књижевног језика. Зна да историјски континуитет босанског језика има велики значај за културу Бошњака. Зна одређене историјске карактеристике у развоју осталих јужнославенских језика. Уочава и разликује гласовне алтернације. Познаје правила деклинације, конјугације, творбе ријечи, те синтаксијска правила. Користи језик као основно средство комуникације.

Чита, интерпретира и вреднује књижевна дјела средње сложености из обавезног и допунског избора наставног програма. Умije уочити проблематику неког књижевног дјела. Аргументирано износи своје мишљење о књижевном дјелу на основу примамих и секундарних текстова. При интерпретирању књижевног текста користи секундарну литературу.

Специфичне предметне компетенције

Специфична предметна компетенција: Језик

Оснолни ниво

Разумије значај језика за историју и културу Бошњака, као и значај других језика. Разликује појмове стандардног и народног језика. Користи стандардни језик на свим граматичким нивоима у веzi са гласовима, обlicима ријечи и врстaма реченица босанског језика.

Саставља једноставнији говори и писани текст, који је садржан и стилски обликован, као и теме из свакодневног живота. Употребљава равноправно оба писма: латиницу и ћирилицу, дајући предност латиници. Познаје основне жанрове писане комуникације. Употребљава правописна правила у једноставним примјерима и служи се рјечницима и приручницима.

Средњи ниво

Зна одредити којој породици славенских језика припада босански језик. Зна граматички тачном и стилски обликованом реченицом јасно изразити своје мишљење. Саставља сложенји говори и писани текст, који је садржан и стилски обликован. Зна да развој босанског језика има значај за културу и историју Бошњака. Зна гласове, врсте ријечи и реченица. У говору и писану примјењује основна правила везана за гласове, облике и врсте ријечи и реченица. Зна правилно употребити рефлексе гласа јата (рефлексе које је глас "јат" дао у босанском језику) у говору и писану.

Upotrebljava pravopisna pravila u složenijim primjerima i služi se rječnicima, enciklopedijama i priručnicima. U govoru i pisanju upotrebljava fond riječi koji je u skladu sa osnovnim obrazovanjem.

Napredni nivo

Na osnovu glavnih karakteristika, razlika i specifičnosti, razlikuje dijalekte bosanskoga jezika i uspoređuje ih sa dijalektima ostalih južnoslavenskih jezika. Poznaje historijski razvoj bosanskoga književnoga jezika, uporedo sa razvojem ostalih južnoslavenskih jezika. Ima šire znanje iz oblasti fonetike, morfologije, tvorbe riječi i sintakse. Ima bogat rječnik. Dobro vlada pravopisnom normom. Kada govori na zadatu temu primjenjuje govorne vještine.

Specifična predmetna kompetencija: Književnost

Osnovni nivo

Tečno i razgovjetno čita. Zna tumačiti kraći jednostavniji književni i neumjetnički tekst. Zna ukratko opisati svoj doživljaj književnoga djela i izdvojiti tražene informacije iz tekstu. Poznaje autore književnih djela predviđenih školskim programom. Zna napraviti razliku između usmene i autorske književnosti. Uviđa osnovne elemente strukture iz književnog djela i njegove tematske, stilske, jezičke i kompozicijske osobine. Analizira izdvojen problem u kraćem, jednostavnijem književnom tekstu. Svoje utiske i zaključke iznosi osnovnim primjerima iz književnoga i neumjetničkoga teksta.

Srednji nivo

Književnom i neumjetničkom tekstu pristupa istraživački, tumači ga i kritički promišlja. Ima svoje mišljenje koje je zasnovano na činjenicama i argumentima iz primarnoga teksta. Zauzima jasan stav o tekstu koji čita. Uviđa bitne elemente strukture književnoga djela i njegove tematske, stilske, jezičke i kompozicijske osobine, imenujući ih odgovarajućim književnim terminima. Poznaje strategije čitanja i umije da ih upotrijebi adekvatno. Samostalno odabire djela za čitanje iz opusa dječije književnosti. Ispoljava radoznalost i emociju, shvata značaj čitanja za razvoj sopstvene opće kulture i znanja.

Napredni nivo

Na istraživački i kritički način čita, interpretira i vrednuje književna djela srednje složenosti iz obaveznoga i dopunškoga izbora školskoga programa. Uočava problematiku određenoga književnog teksta. Argumentirano iznosi svoje mišljenje o književnom djelu na osnovu primarnih i sekundarnih tekstova. Analizira i uspoređuje odlike književnoga djela (tematske, kompozicijske i stilske). Pri interpretiranju književnoga teksta koristi se dostupnom sekundarnom literaturom. Ima razvijenu čitalačku kulturu. Zna argumentirati svoj sud o nekome književnome djelu i vrednovati ga na osnovu već uspostavljenih kriterija. Razvija interesiranje prema književnim djelima iz svjetske književnosti. Iskazuje ljubav i interesiranje prema nacionalnoj kulturi i književnosti, kao i kulturi i književnosti drugih naroda. Zna napraviti usporedbu među književnim stvaralaštvom južnoslavenskih naroda.

ISKAZI STANDARDA

Osnovni nivo

Oblast 1: JEZIK

BJ.1.1.1. Razumije pojam jezika. Podjednako poštuje svoj jezik, kao i jezik države u kojoj živi, i sve ostale jezike, bez obzira na njihovu veličinu i brojnost govornika. Prepoznaje govor mržnje kao negativnu pojavu u društvu.

BJ.1.1.2. Zna razliku između književnoga i narodnoga jezika. Poštuje svoj dijalekat i ostale dijalekte bosanskoga jezika.

BJ.1.1.3. Razlikuje samoglasnike i suglasnike. Primjenjuje književno-jezičku normu u vezi sa glasovnim promjenama. Određuje mjesto akcentu u jednostavnijim primjerima. U govoru i pisanju pravilno upotrebljava refleks glasa *jata*: -je/-ije (u frekventnim primjerima).

BJ.1.1.4. Razlikuje promjenljive od nepromjenljivih riječi i imenuje vrste riječi. Primjenjuje književno-jezičku normu u vezi sa oblicima riječi u frekventnim primjerima. Zapaža glasovne promjene u vezi sa oblicima riječi. Razlikuje osnovne gramatičke kategorije (rod, broj, padež, glagolski oblik). Uviđa razliku između proste riječi i tvorenice. Samostalno gradi riječ prema zadatom značenju, a na osnovu postojećih tvorbenih modela.

BJ.1.1.5. Razlikuje komunikativnu od predikatske rečenice. Pronalazi i imenuje osnovne rečenične članove, uočava riječi i sintagmu. Razlikuje vrste rečenice prema komunikativnoj funkciji i po sastavu. Razlikuje zavisnu od nezavisne rečenice.

BJ.1.1.6. Zna značenje riječi i izraza koje sreće u tekstovima predviđenim školskim programom. Zna da riječ može imati jedno i više značenja i poznaje osnovne leksičke odnose (sinonimiju, homonimiju, antonimiju). Pravi razliku između formalne i neformalne leksike i upotrebljava je u skladu sa situacijom.

Oblast 2: KNJIŽEVNOST

BJ.1.2.1. Zna djela iz obaveznoga i dopunškoga izbora u školskom programu. Zna navesti autora i naziv njegovoga djela. Umije prepričati osnovnu sadržinu djela, izdvojiti glavne likove, motive i temu djela.

BJ.1.2.2. Razlikuje usmenu od autorske književnosti. Prepoznaje književna djela napisana u stihu i prozi. Zna razlikovati djela sa epskim, lirskim i dramskim elementima. Razlikuje pojmove: autor, narator, lirski subjekt i dramsko lice. Razlikuje književnoumjetnički tekst od neumjetničkog teksta.

BJ.1.2.3. U književnome tekstu uočava: temu, motive, radnju, vrijeme i mjesto radnje, pripovijedanje u prvom licu, pripovijedanje u trećem licu, opisivanje i vrste opisa, monolog i dijalog, načine i oblike stilskoga izražavanja, vrste stiha i strofe, vrste rime.

BJ.1.2.4. Interpretira određeni problem i situaciju u kraćem i jednostavnijem književnom tekstu argumentirajući svoje tvrdnje.

BJ.1.2.5. Razvija ljubav prema čitanju i stiče čitalačke navike čitajući djela predviđena školskim programom.

BJ.1.2.6. Razvija ljubav prema nacionalnoj književnosti Bošnjaka.

BJ.1.2.7. Uočava određene specifičnosti nacionalne književnosti. Razlikuje pojmove alhamijado i divanska književnost (književnost Bošnjaka na orijentalnim jezicima).

Oblast 3: JEZIČKA KULTURA

BJ.1.3.1. Posjeduje izgrađenu kulturu komunikacije, priča jasno poštujući normu književnoga jezika; razgovjetno i tečno čita naglas bez sažimanja; s pažnjom i razumijevanjem sluša jednostavnije izlaganje (predavanje) s temom iz jezika, književnosti i kulture i umije da hvata bilješke.

BJ.1.3.2. Sastavlja govoreni ili pisani tekst jednostavne strukture koristeći se opisom, pripovijedanjem i izlaganjem; sastavlja jednostavan govoreni ili pisani tekst o doživljaju književnoga djela i o temama iz svakodnevnoga života; sastavlja pismo i popunjava razne obrasce i formulare s kojima se susreće u svakodnevnome životu.

BJ.1.3.3. Upotrebljava ravnopravno oba pisma: ćirilicu i latinicu, dajući prednost latinici; sastavlja gramatički ispravnu rečenicu; služi se pravopisnom normom, umije da koristi školski rječnik; u pisanju izdvaja dijelove teksta (naslov i pasuse) i organizira ga u smislaone cjeline (uvod, središnji i završni dio teksta).

BJ.1.3.4. Čita kraće jednostavnije tekstove (književnoumjetničke tekstove, stručne i naučnopopulame tekstove iz oblasti nauke o jeziku i književnosti, tekstove iz medija) u razne svrhe (informiranje, učenje, lični razvoj, estetski doživljaj, zabava); parafrazira ih; primjenjuje osnovne strategije čitanja (letimično čitanje, čitanje s olovkom u ruci).

BJ.1.3.5. Razumije kraći, jednostavniji književni i neumjetnički tekst; izdvaja glavne ideje teksta; prati razvoj određene ideje u tekstu; poredi osnovne informacije i ideje iz nekoliko kraćih jednostavnih tekstova.

BJ.1.3.6. Kritički analizira kraći, jednostavniji književni i neumjetnički tekst (npr. iznosi svoj stav - da li mu se tekst dopada, da li mu je zanimljiv/neobičan; da li mu pričinjava poteškoće pri čitanju; da li je dovoljno informativan za učenje određene oblasti jezika i književnosti i sl.) i to obrazlaže.

Srednji nivo

Oblast 1: JEZIK

BJ.2.1.1. Zna osnovne faze u razvoju bosanskoga jezika, kao i kulturnohistorijske spomenike.

BJ.2.1.2. Zna osnovne jezičke grupe u Evropi i mjesto bosanskoga jezika u porodici slavenskih jezika. Zna značaj bosanskoga jezika za kulturu i historiju Bošnjaka.

BJ.2.1.3. Prepoznaje funkcionalne stilove. Razlikuje dijalekte bosanskoga jezika. Zna koji je dijalekat u osnovi književnoga jezika.

BJ.2.1.4. Pravilno upotrebljava reflekske glasa jata (-je/-ije) u većini slučajeva.

BJ.2.1.5. Zna podjelu suglasnika po zvučnosti i po mjestu izgovora.

BJ.2.1.6. Zna podijeliti riječ na slogove i dosljedno upotrijebiti pravilo o rastavljanju riječi na kraju reda. Umije odrediti mjesto akcenta u riječi. Uočava eventualne razlike između svoga i književnoga akcenta.

BJ.2.1.7. Određuje podvrste riječi i njihove gramatičke kategorije. Određuje sve glagolske oblike. Prepoznaje dijelove riječi u jednostavnijim primjerima (prefiks, tvorbenu osnovu, sufiks).

BJ.2.1.8. Zna značenje riječi i frazeologizama koji se javljaju u literarnim i medijskim tekstovima namijenjenim mladima. Služi se rječnicima, priručnicima i enciklopedijama. Poznaje metaforu kao leksički mehanizam.

Oblast 2: KNJIŽEVNOST

BJ.2.2.1. Kontekstualizira književna djela na osnovu određenih kriterija i smješta ih u određene kategorije (kategorije prema teritorijalnoj i nacionalnoj pripadnosti, kategorije prema pripadnosti određenim književnim rodovima i vrstama).

BJ.2.2.2. Uočava karakteristike lirskih, epskih i dramskih elemenata u književnim djelima. Zna i prepoznaje karakteristike književnih rodova i vrsta. Razlikuje granične književne žanrove i književnonaučne vrste: biografiju, autobiografiju, dnevnik, putopis, ljetopis, memoare i naučno-populame tekstove.

BJ.2.2.3. Zna prepoznati sljedeće elemente u književnim djelima: fabulu i siže, vrste pripovijedanja, vrste dijaloga, monolog, likove i vrste rime.

BJ.2.2.4. Interpretira određeni problem i situaciju u dužem, jednostavnijem književnom tekstu argumentirajući svoje tvrdnje na osnovu primarne i sekundarne literature. Razlikuje prepričavanje od analiziranja.

BJ.2.2.5. Zna prepoznati djela od izuzetne važnosti za nacionalnu književnost Bošnjaka.

BJ.2.2.6. Uočava i razlikuje karakteristike alhamijado i divanske književnosti.

BJ.2.2.7. Zna historijski kontinuitet književnosti Bošnjaka.

BJ.2.2.8. Razvija ljubav prema čitanju i stiče čitalačke sposobnosti koristeći školsku i gradsku biblioteku.

Oblast 3: JEZIČKA KULTURA

BJ.2.3.1. Zna formulirati svoje mišljenje i javno ga iskazati koristeći se književnim jezikom; izražajno čita i kazuje jednostavnije književnoumjetničke tekstove; prepričava duži tekst; s pažnjom sluša izlaganja srednje težine s temom iz jezika, književnosti i kulture i umije da hvata kraće bilješke.

BJ.2.3.2. Sastavlja složeniji pisani ili govoreni tekst služeći se opisom, pripovijedanjem i izlaganjem, u skladu sa zadatom temom; sastavlja govorni i pisani tekst povodom tumačenja jednostavnijega književnoga djela.

BJ.2.3.3. Piše jasnim rečenicama; upotrebljava pravopisna pravila u složenijim primjerima; umije u pisanju da izdvoji naslove i podnaslove; ispravlja tekst, ako je potrebno: mijenja plan, uređuje sadržaj.

BJ.2.3.4. Čita duže jednostavnije tekstove i koristi ih u različite svrhe (informiranje, učenje, lični razvoj, estetski doživljaj, zabava...), primjenjuje šire strategije čitanja (npr. istražuje nove informacije, povezuje tekst s prethodnim znanjem, postavlja pitanja tokom čitanja).

BJ.2.3.5. Razumije duži, jednostavniji književni i neumjetnički tekst: izdvaja glavne ideje teksta, prati razvoj određene ideje u tekstu, pronalazi eksplicitno i implicitno informacije, poredi informacije i ideje iz nekoliko tekstova.

BJ.2.3.6. Kritički analizira duži, jednostavniji književni i neumjetnički tekst, uspoređuje ih i to obrazlaže.

Napredni nivo

Oblast 1: JEZIK

BJ.3.1.1. Imenuje funkcionalne stilove i poznaje karakteristike koje ih čine. Razumije osnovne komunikacijske funkcije.

BJ.3.1.2. Poznaje pojmove jednoznačnosti i višeznačnosti.

BJ.3.1.3. Zna osnovna pravila akcentovanja; razlikuje kratke i duge slogove. Zna pravila o refleksima glasa jata u bosanskome jeziku i dosljedno ih upotrebljava u govoru i pisanju. Prepoznaje glasovne alternacije u jednostavnijim primjerima. Zna osnovne razlike u tvorbi ličnih i neličnih glagolskih oblika. Na sopstvenom primjeru zna objasniti kako se tvore glagolski oblici. Zna funkciju i značenje padeža.

BJ.3.1.4. Umije analizirati različite modele rečenica (sintaksički i morfološki). Poznaje vrste naporednih odnosa među rečenicama i rečeničnim članovima. Poznaje osnovna pravila slaganja rečeničnih dijelova.

BJ.3.1.5. Zna značenje riječi i frazeologizama u književnoumjetničkim tekstovima i naučnopopularnim tekstovima namijenjenim mladima. Zna odrediti značenje nepoznatih riječi na osnovu konteksta ili sastava riječi. Shvata prirodu termina i bitnost terminologije. Poznaje metonimiju kao leksički mehanizam.

Oblast 2: KNJIŽEVNOST

BJ.3.2.1. Čita, istražuje i interpretira književna djela iz školskoga programa i na kritički način ih analizira i uspoređuje na osnovu određenih karakteristika (žanrovskih, stilskih, motivacijskih, tematskih).

BJ.3.2.2. Pri analiziranju književnih djela obavezno se uzimaju u obzir žanrovske karakteristike. Zna prepoznati i tumačiti karakteristike prijelaznih žanrova i u njima uočiti elemente koji pripadaju određenim naučnim vrstama.

BJ.3.2.3. Stavove o nekome književnome djelu argumentira na osnovu primarnoga teksta, koristeći se dostupnom sekundarnom literaturom.

BJ.3.2.4. Prepoznaje i tumači motive i simbole karakteristične za divansko pjesništvo. Koristi rječnik divanskih simbola. Zna i prepoznaje karakteristične žanrove divanske književnosti.

BJ.3.2.5. Analizira karakteristike alhamijado književnosti. Razlikuje njihovu umjetničku i didaktičku funkciju.

BJ.3.2.6. Samostalno bira sekundarnu literaturu koristeći dostupni fond u biblioteci. Razvija interesiranje prema djelima svjetske

književnosti.

BJ.3.2.7. Razvija ljubav i čitalačko interesiranje prema nacionalnoj književnosti Bošnjaka koja nije predviđena školskim programom.

Oblast 3: JEZIČKA KULTURA

BJ.3.3.1. U zvaničnim situacijama kazuje o jednostavnijim temama iz oblasti jezika, književnosti i kulture koristeći se adekvatnim jezičkim izrazom; izražajno čita i kazuje književnoumjetničke tekstove srednje složenosti; prepričava neumjetnički tekst srednje složenosti bez sažimanja ili sa sažimanjem; kazuje uz prezentaciju; sluša izlaganja iz oblasti jezika, književnosti i kulture (prilagođeno uzrastu učenika).

BJ.3.3.2. Sastavlja jednostavniji pisani ili govorni argumentirani tekst; sastavlja cjelovit pisani ili govorni tekst radi tumačenja književnoga djela dobro raspoređujući osnovne i dodatne informacije i navodeći primjere; piše sastave u kojima prikazuje stvama ili izmišljena iskustva, likove ili događaje.

BJ.3.3.3. Poštuje pravopisnu normu (iz svake pravopisne oblasti predviđene obaveznom školskim programom); sastavlja tekst u kojem tema, kompozicija, sadržaj i stil odgovaraju zadatku, svrsi, čitalačkoj publici kojoj je tekst namijenjen.

BJ.3.3.4. Čita tekstove srednje složenosti (književnoumjetničke tekstove, stručne i naučnopopulame tekstove iz oblasti nauke o jeziku i književnosti, tekstove iz medija...) u različite svrhe (informisanje, učenje, lični razvoj, estetski doživljaj, zabava...); tokom čitanja koriguje svoje zaključke o značenju teksta.

BJ.3.3.5. Razumije književni i neumjetnički tekst srednje složenosti: izdvaja glavne ideje iz teksta, prati razvoj određene ideje u tekstu; komparira osnovne ideje i informacije iz dvaju ili više tekstova.

BJ.3.3.6. Kritički analizira književni i neumjetnički tekst srednje složenosti (npr. razlikuje objektivnu činjenicu od autorove interpretacije).